

حضرت شاہ حسین تے تاریخ لاہور

Hazrat Shah Hussain and the History of Lahore

Dr. Inam-ur-Rehman Safdar

Assistant Professor Department of Punjabi
Govt. Shalimar Graduate College, Bagbanpura, Lahore
inamurrehmansafdar@gmail.com

Abstract:

Hazrat Shah Hussain is an invaluable asset of Punjabi Sufi poetry and is regarded as the first poet of the "Kafi" genre. He spent his life in Lahore. Besides poetry, the influence of historical events is also clearly visible in his life. Many aspects of Lahore's history remain incomplete without mentioning him. Prominent personalities of his era, including both spiritual and political figures, are associated with various events related to his life. This paper highlights aspects of Shah Hussain's life and their connection with the history of Lahore.

Keywords: Hazrat Shah Hussain, Punjabi, Sufi poetry, Kafi

رہا میرے حال دا محرم توں
اندر توں باہر توں، روم روم وچ توں
توں ای تانا توں ای بانا، سبھ کجھ میرا توں
کہے حسین فقیر نمانا میں ناہیں سبھ توں

(کافیاں شاہ حسین مرتبہ عبدالمجید، ص ۱۲۰)

ایہہ اوہ آواز سی جیہڑی اج توں ۳۵۰ ورہے پہلاں لاہور دیاں گلیاں وچ گونجی سی۔ ایہہ صرف اک آواز ای نہیں سی بلکہ اوہ فقر بھری فکر سی جیسے سانوں اوہ والی فکر کرن تے مجبور کیتا جیہدی فکر کرن دی اسماں کدی فکر ای نہیں کیتی۔ ایسے فکر نے بندے تے رب دے قرب ول پریریا۔ ایس دنیا دی بے ثباتی تے بندے دارب ول ٹر جان دے سچ نوں موکلا کیتا۔

شاہ حسین دے جئے نوں گور وچ پیاں اج کئی ورہے بیت گئے نیں پر اوہدی آواز اج وی ایہناں فضاواں وچ گونجی اے تے دنیا داراں تے ظاہر داراں نوں ملامت کردی ہوئی دسدی اے۔۔۔۔۔
کہے حسین فقیر نمانا میں باجھوں کوئی ہور نہ جاناں
شاہ حسین دا ایہہ سچ اوہ سچ سی جس نے سلطان باہوتے بلھے شاہ ور گیاں ہستیاں نوں وی جاگ لائی تے اوہ وی ایہہ ای اکھن لگے۔۔۔۔۔

"اگ بناں دُدھ جمدے نہ باہو بھانویں لال ہون کڑھ کڑھ کے ہو"

"بلھے شاہ اسماں مرنا نہیں گور پیا کوئی ہور"

موت تے انسان دے وجود نوں آندی اے۔ اوہدی فقر بھری فکر تے ہمیش لوکائی دی زبان تے

دلاں وچ زندہ رہندی اے۔

میاں محمد بخش فرماندے نیں:

لکھ ہزار بہار حسین دی خاک وچ سمائی

لاپریت محمد جس تھیں جگ وچ رہے کہانی

حضرت شاہ حسین لاہوری المعروف مادھولال حسین دی پیدائش بارے "حقیقت الفقراء" وچ کجھ انج ذکر ملدا

اے۔

"حضرت مادھولال حسین (۱۰۰۸ھ-۹۴۵ھ) کے فارسی زبان میں منظوم سوانح عمری محمد پیر نے جن کا تاریخی نام شیخ محمود ہے، حقیقت الفقراء کے نام سے ۱۹۷۱-۷۲ میں لکھی گئی۔ اگرچہ مصنف نے حضرت حسین کا زمانہ تو نہیں دیکھا لیکن اس نے حضرت مادھوکا زمانہ نہ صرف پایا ہے بلکہ اُسے اُن کا قُرب بھی حاصل رہا۔ حضرت حسین کا وفات ۱۰۰۸ھ مصنف کا سال ولادت ہے۔ یہ کتاب مادھوکا کی وفات کے پندرہ سال بعد تحریر ہوئی" (۱)

ایہناں ساریاں گلاں توں کجھ انج نتارا ہوند اے کہ شاہ حسین دی تاریخ پیدائش ۹۴۵ھ بمطابق ۱۵۳۹ء تے وفات ۱۰۰۸ھ وچ ہوئی۔ اوہناں دا اصل ناں شاہ حسین سی۔ جولاءِ داکم کر دے سن۔ ماں ولوں ڈھڈی راجپوت سن۔ دادا داناں کلجس رائے تے والد داناں شیخ عثمان سی۔ ایہناں دا خاندان ہندوؤں مسلمان ہو یا سی ایہہ فیروز شاہ تغلق دے سے دی گل اے۔

شاہ حسین نے لاہور شہر دے محلہ تلہ گجھ یا تل بھوگا (حالیہ ٹکسالی گیٹ موہنی روڈ) مسلم گھرانے وچ اکھ کھولی۔

انی حسینو جولاہا

نہ اُس مول نہ لاہا

مادھولال ہندو براہمن سی جیہڑا اسلام قبول کرن توں بعد شاہ حسین دامرید ہو گیا سی۔ انج شاہ حسین نے دونوں

داناں ہمیش نال جوڑ دتا "مادھولال حسین" دے ناں توں مشہور ہوئے۔

شاہ حسین دے روحانی مرشد تے استاد بارے کجھ انج ذکر ملدا اے۔

"کہ دس ورہے تائیں شاہ حسین دی حیاتی گھرتے مسیت یا مدرسے وچ کار گزری۔ فیروز حافظ ابو بکر ہورال کولوں قرآن شریف پڑھیا۔ اک درویش شیخ بہلول جیہڑے کے، مدینے، کربلا، بغداد تے ایران، افغانستان توں ہوندے ہوئے، ایس طرح رسول کریم، امام حسین، امام موسیٰ کاظم تے عبدالقادر جیلانی دے مزار توں ہو کے آئے سن۔" (۲)

مرشد تے شاہ حسین دی ملاقات بارے "تحقیقاتِ چشتی" وچ بیان اے۔

"راوی کہتا ہے کہ حضرت لال حسین دہ سالہ تھے اور بخدمت مولوی ابو بکر ساکن بگہ سے قرآن شریف کا ساتواں پارہ حفظ کرتے تھے۔ حضرت بہلول ان کے مکتب میں آئے اور حسین پر بنظر نوازش نگاہ کر کے حافظ ابو بکر سے پوچھا کہ اس لڑکے کا نام کیا اور کیا پڑھتا ہے؟ انہوں نے عرض کی کہ یا مولانا اس کا حسین ہے اور ساتواں پارہ حفظ کر چکا ہے اب اٹھواں شروع کرے گا۔ بعد ازاں حضرت بہلول نے کہا کہ میرے وضو

کے واسطے دریا سے پانی لاؤ حضرت شاہ حسین پانی لینے کے لئے دریائے راوی چلے گئے کہتے ہیں کہ وہ مکتب انہیں کے علاقے میں عکسالی لاہور متصل کنارہ دریائے راوی تھا۔" (۳)

ایس توں اگلی منزل بارے تحقیقاتِ چشتی وچ کجھ انج بیان اے:

"لیکن جب کوزہ بھر چکے تو وہاں ایک شخص سبز پوش تجھ سے ملے گا جو کچھ کہہ وہ تم سے کہے اُس کو بجلاؤ۔ انہوں نے ایسا ہی کیا جب پانی بھر کے روانہ ہوئے تو ایک شخص باروے نورانی سبز پوش وہاں ظاہر ہوا اس بارے چند شعر:

گفت کای کو دک السلام علیک

ارسل اللہ الی وجیت الیک

خضر پیغمبر مر اشناس

تانا بشد بخاطرش وسواس

اس کوزہ سے پانی میرے ہاتھ پر ڈال حضرت حسین نے کوزہ سے پانی ان کے ہاتھ پر قدرے ڈالا اور انہوں نے اس میں سے قدرے پانی حضرت حسین کے منہ میں ڈالا
آب کز فیص دست خضر چشید
ہر چہ بودش نہان عیان ہمہ دید" (۴)

حضرت شاہ حسین نے ایس ملاقات نوں بہلول ہوراں نوں دسیا کہ سبز پوش بزرگ نے تہاڈے لئی سلام گھلیا اے تے اوہناں ایس نوں راز رکھن نوں آکھیا۔

انج بزرگاں دے روحانی فیض توں شاہ حسین نوں جاگ لگی رہی۔ ایہناں واقعات توں حضرت شاہ حسین دی عظمت تے بڑائی خدا تعالیٰ دی نظر وچ دسدی اے تے اوہناں دے رتبے دی بچھان وی ہندی اے۔ ایس واقعے توں بعد اوہناں دے مرشد نوں پر دیس جان دا حکم ہو یا۔
جس طرح حقیقت الفقراء وچ بیان اے:

"شاہ حسین کی تربیت کرنے کے بعد اُن کو داتا گنج بخش کے سپرد کیا اور مسکن روانہ ہو گئے۔ جو لاہور سے سات میل مشرق میں واقع ہے" (۵)

ایس گل بارے چند اشعار "تحقیقاتِ چشتی" وچ ملدے نیں:

"اے حسین یہاں لاہور میں جناب حضرت پیر مخدوم علی گنج بخش بجویری کی گماز ار پر انوار ہے:

کوست محبوب حضرت سبحان

اوست مطلوب حضرت منان

پیر پیران راہ عشق ولا

شاہ شاہان ملک فقر و غنا

ہر مریدی کہ یافت از و تلقین

شد بحق واصل از کمال یقین

جب ہم چلے جاویں تو ہماری مہاجرت صوری سے غم نہ کرنا۔ ہم نے تم کو پیر علی گنج بخش ہجویریؒ کی خدمت میں سپرد کیا ہے۔ جو کوئی ان کے در دولت پر مشرف ہو تو اُس کو جھٹ پٹ راہ حق کا راہ ملے گا اور جو نامراد وہاں خلوص دل سے آوے تو آتے ہی مراد پاوے۔ آپ کو لازم ہے کہ آپ کے دروازہ فیض اندازہ پر حاضر رہنا۔۔۔ وہ راہ حق میں مربی تمہارے ہونگے اور تم جو جلد تر وہ اہل اللہ کر دیں گے۔

زان سپردم ترا بان مخدوم
 کہ سپردت خدا بان مخدوم
 گرچہ پیرت منم راہ خدا
 کوست مخدوم اہل صدق و یقین
 خدمت او بجان و دل بگرین
 لیک من کردم از حق استدعا
 کہ بہ فرقت چومن کمر بستم
 اور ترا دست گیرد از دستم" (۶)

انج شاہ حسین علی ہجویریؒ المعروف داتا گنج بخش دے دربار دیاں حاضریاں بھر دے رہندے تے فیض یاب ہوندے رہندے۔

شاہ حسین دی لازوال عظمت دا اندازہ ہوندا اے کہ اوہناں دے مرشد گھر آکے اوہناں دی تربیت کردے نہیں تے فیر اوہ کیوں نہ شاہ حسین اُکھواندے۔ کیوں نہ امر ہوندے۔ شاہ حسین ایہناں کرماں دی بدولت ای اج لو کائی تیکر حق داراہ اپڑیا۔

عاشق ہوویں عشق کماویں

راہ عشق داسوئی دائکا، دھاگہ ہوویں تاں جاویں

باہر پاک اندر آلودہ کیا توں شیخ کہاویں

کہے حسین بے فارغ تھیویں تے خاص مراقبہ پاویں

(کافیاں شاہ حسین مرتبہ عبدالجید، ص ۱۳۸)

دل وچوں دنیا داری دی میل لگے گی تے حقیقت دے دیوے بلدے بلدے اپنا چانن ونڈن گے جس دی لاٹ

شاہ حسین نوں بہلول ہو راں تے علی ہجویریؒ ہو راں کولوں مل چکی سی۔

حسین پہلاں محب سی فیر اوہ محبوب ہو گئے اوہ طالبی توں لگھ کے مطلوب ہو گئے۔

شاہ حسین نے شیخ سعد اللہ کولوں تفاسیر تے کجھ علوم وی حاصل کیتے۔ تفسیر مدارک وی اوہناں کولوں ای پڑھی

سی۔ جس وچ سورۃ العنکبوت دی آیت ("کہ دنیا کھید تماشے توں سوا کجھ نہیں۔") جس نوں پڑھ کے شاہ حسین تے وجدال

کیفیت طاری ہو گئی تے ملامت دا اک ہو ر امتحان شروع ہو یا۔ ملامتی رنگ اختیار کیتا۔ دنیا توں کٹ کے دنیا دے سامنے

ناپسندیدگی شخصیت لیکن تنہائی وچ رب دی عبادت وچ مشغول رہندے۔

"ادب پریت" وچ لکھیا اے:

"شاہ حسین توں پہلاں کشف المحجوب وچ دسیا گیا اے کی ملا متی وچ شیخ ابی صالح بن حمدون قناریہ نوں
موڈھی نیا جاندا اے۔" (۷)

شاہ حسین دے مرشد لاہور آئے حسین دی ایہہ حالت دیکھی تے جان گئے حسین باحق واصل ہو گئے نیں۔ فیر
تسلی ہو گئی تے واپس چلے گئے تے وفات پا گئے۔

"شد بخت واصل از قبول رسول

یافت قربت ابد بخت بہلول" (۸)

شاہ حسین نے دنیا داری دی بجائے ازلی حقیقت نوں چیتے رکھن دادرس دتا اے۔

نی تینوں رب نہ بھلی، ہو رسب کجھ بھلی

رب نہ بھلن جیہا

سو تار و پاسب چھل ویسی، عشق نہ لگد ایہا

(کافیاں شاہ حسین مرتبہ عبدالمجید، ص ۱۸۶)

شاہ حسین نے و سببی علامتاں نوں اپنی شاعری یعنی کافیاں وچ ورتیا اے، ثقافتی قدراں توں لوکاں نوں مجازی توں

حقیقی عشق ول راغب کیتا۔

کافی وچ شاہ حسین نوں موڈھی نیا جاندا اے۔ کافی اک گاون والی صنف اے جس وچ استھائی ضروری ہوندی

اے تے بندے تے خدا دے درمیان ہجر و فراق دی گل نوں سانویں رکھیا جاندا اے۔

ادھناں نے چرنے نوں انسانی جسم نال علامت دتی اے جیویں اک سوانی چرخہ کت کے دھاگے نال داج دے

کپڑے تیار کردی اے تے اپنے گن و کھاندی اے سوہرے گھر جان دی بھرویں تیاری کردی اے۔ انجے ای انسان داسوہرا

گھر اگلا جہان اے تے ادھدا جسم عبادت کر کے اپنا داج یعنی اعمال نامہ تیار کردا اے جیہڑا کہ اپنے سسرال یعنی قبر وچ تے

رب رسول کول لے کے جاوے گا۔ انج چرنے توں مراد انسانی جسم، کتن توں مراد نیک عمل، سوہرے گھر توں مراد

آخرت، منکر نکیر توں مراد سس نناں، کھڈی توں مراد قبر، انج کافیاں راہیں ربی پیارتے وحدت دادرس ملدا اے۔

توں آہو کت وللی نی کڑیئے توں آہو کت وللی

ساری عمر گنوائی آ ایویں پچھی نہ گھتی آ چھلی

گلیاں وچ پھریں لٹکیندی ایہہ گل نہیوں بھلی

کہے حسین فقیر سائیں دا داج و ہونی چلی

(کافیاں شاہ حسین مرتبہ عبدالمجید، ص ۵۸)

شاہ حسین اک درویش سی۔ جیہڑا ملائیت توں بیزار سی دا اظہار کردا سی۔ جیہڑے دربار سرکار نوں خوش کرن لئی

دین نوں توڑ مروڑ دیندے سن۔

شاہ حسین قرآن دی تفسیر جانندے سی لیکن اوس وچ دنیا دالاج لٹ شامل نہیں سی کردے۔ ملاں رب دا قہر بیان کر کے مخلوق نوں ڈراند اے تے درویش رب دی رحمت دا ذکر کر کے فکر ول پریردا اے۔ ملاں رب کولوں ڈر کے رب دی مند اے تے درویش رب نال پیار پا کے رب دی مند اے۔

اج اسیں شاہ حسین توں دور ہور ہے آں ساڈے سب دا ایہوں حال اے کہ اسیں رب تے اوہدے رسول توں مننے آں پر رب تے رسول دی مندے کوئی نہیں، اوہناں دیاں تعلیمات تے افکار تے حکم نوں بجا نہیں لیاندے۔ اوہناں دی شاعری وچ آخری دن تک فکر تے دنیا دیاں لذتاں دی نندیا اے۔

عملاں اپر ہوگ نیڑا کیا صوفی کیا بھنگی

شاہ حسین دے خُشے نوں گور وچ پیاں کنا چر ہو گیا اے لیکن اج وی اوہ ظاہر داراں نوں ملامت کر رہیا اے۔ شاہ حسین دے سے لاہور دے سیاسی معاملے ول گوہ کرے تے کجھ اوس دور دیاں اہم شخصیات نظریں پندیاں نیں۔ جیہڑیاں شاہ حسین دے لاہور نوں سمجھن وچ سوکھ کر دیندیاں نیں۔

جلال الدین محمد اکبر دادوری۔ دربار وچ کافی ہند و ملازم وی سی جیویں راجہ ٹورڈ مل، بیر بل، تان سین، بیجو باورا، کجھ موسیقار وی سن۔ رام داس (تان سین ثانی) تان سین دے دوپتر تان ترنگ تے بلاں خان توں وکھ شہاب خان وغیرہ۔ ایس توں علاوہ کجھ بزرگ حسوتی تے چھو بھگت نال وی شاہ حسین دیاں سنگتاں رہیاں۔

شاہ حسین دادور بار سرکار نال کوئی تعلق نہیں سی لیکن اوہناں اپنے فن دی ٹیسی تے اپڑ کے ثابت کر دتا اے کہ ایہدے لئی دربار سرکار دی سرپرستی ضروری نہیں۔ عوامی سطح تے عاجزی انکساری نمایاں اے اوہناں دے اپنے عہد دیاں سیاسی سماجی قدرات نوں محبت تے پیار ول پریرن دا جتن کیتا اے۔

اوہناں عوام نال جڑت رکھی۔ اوہناں دی عملی زندگی تے شاعری وچ موجود فکر دا حکومت وقت نال کوئی سانواں تعلق نہیں سی۔ بلکہ اس ویلے دے حکومتی رویاں دے خلاف فکری تے عملی سطح تے اک ردِ عمل دکھالی دیندا اے۔

کجھ تھاواں تے ایہہ گل ملدی اے کہ اکبر دیاں حکومتی پالیسیاں دی نابری پاروں مدلا بھٹی نوں جدوں لاہور وچ پچانسی دتی گئی جیہڑی کہ علی ملک کو تو ال نے دتی سی۔ شاہ حسین نے ایس بے حرمتی تے بے گناہی نوں برداشت نہ کیتا ایہہ اک اہم موڑ سی۔ جتھوں اصل حقیقت دا پرچار شروع ہوندا اے۔

صوفی ایہناں ملا متی رنگ نابری یاں ردِ عمل دے طور تے نہیں سگوں صوفی دے طور تے اپنایا۔ نابری نہیں سگوں عاجزی سی۔ حقیقت الفقراء وچ کجھ انج ذکر اے:

"ڈلا بھٹی کے بغاوت کرنے اور اکبر بادشاہ کی طرف سے اسے تختہ دار پر چڑھانے کا ذکر بھی کیا ہے۔ نیز لاہور کے کو تو ال ملک علی بے پیر کا تذکرہ بھی ہے۔ جس نے آپ کے ساتھ تعصب برتا اور انہیں سمجھنے میں غلطی کی اور آخر کار میخ ٹھونکے جانے سے مر گیا" (۹)

اک ہور واقعہ شاہ حسین دے فیض دلمدا اے:

"اکبر نے حکومت میں مرزا عبدالرحیم خانناں کو جب ٹھٹھ فنج کرنے کے لئے بھیجا گیا تو وہ بھی شیخ ابوالفضل کے ہمراہ حضرت شاہ حسین کی خدمت میں حاضر ہوا اور دعا کا طالب ہوا۔ آپ نے اسے ٹھٹھ فنج کرنے کی

بشارت دی اور پانچ صد اشرافیوں کی تھملی کو یہ کہہ کر واپس کر دیا کہ فتح کا معاوضہ نہیں لیا جاتا۔ پھر وہ ملتان حضرت بہاؤ الدین زکریا ملتانی کے مزار مبارک پر حاضر ہوا۔ اور جانشین شیخ کبیر نے دعا فرمائی اور کہا تم حسین سے پہلے دعا کروا چکے اور بشارت بھی لے چکے ہیں اور پیش کردہ اشرافیوں کی دو تھمیلیوں کو واپس کر دیا کہ یہ اللہ نہیں بلکہ فتح کا معاوضہ ہیں۔" (۱۰)

شاہ حسین دے واقعات نوں قلمبند کرن دا اک طریقہ تحقیقات چستی وچ ملدا اے:

"حضرت نور الدین جہانگیر بادشاہ غازی کا اعتقاد بحدت حضرت حسین کے بدرجہ کمال تھا۔ ایک شخص بہار خان مٹی کو آپ کی خدمت میں مقرر کیا کہ جو کچھ شب و روز میں کیا کریں بطور روزنامہ ظل سبحانی کو اطلاع کرے اور پھر اس نے کتاب بہار یہ لکھی۔ یہ واقعہ حقیقت الفقراء میں بھی درج ہے کہ باعث مسلمان ہونے مادھو کا یہ کہ ماہ چیت میں حسب معمول زنا ربندان ہنود لو احقان مادھو برائے غسل تیار روانگی دریائے گنگا ہوئے۔" (۱۱)

شاہ حسین دی وفات بارے کچھ گل حقیقت الفقراء وچ درج اے:

"۱۰۰۸ھ میں حضرت مادھو لال حسین کا وصال ہوا۔ شاہدرہ میں دفن ہوئے فرمان کے مطابق تیرہ سال بعد سیلاب آیا راوی میں اور مزار مبارک کو صدمہ پہنچا۔ ۱۰۲۱ھ میں آپ کو از سر نو بابو پور (باغبانپورہ) میں دفن کیا گیا۔ مادھو کو وصال کے بارے میں معلوم ہوا دکن سے لاہور آیا مزار پر حاضر ہوا ایک کھرام بچ گیا۔ ایک سال تک مزار پر نالہ وزاری کرتا رہا۔ پھر حضرت حسین کی طرف سے حکم ہوا اور ہندوستان جا کے ملازم ہوا اور راجہ مان سنگھ کے پاس جاتے ہیں اور آداب بجالاتے ہیں بارہ سال راجے کے پاس رہ کر واپس آجاتے ہیں۔ دن رات مزار پر حاضر رہتے ہیں اور ۳۷ سال کی عمر میں ۱۰۵۶ھ میں وفات پا جاتے ہیں۔ وصیت کے مطابق قبر حسین کے ساتھ بنتی ہے پیر و مرشد اور عاشق و معشوق ہمیشہ کے لئے اکٹھے ہو گئے" (۱۲)

شاہ حسین دی جدائی دے غم وچ شعر پڑھدے سن:

توشدی با وصال حق ہمدم
توشدی از جہان بہ ناز و نعیم
مادھو را گذاشتی در غم
مادھو بی تو شدہ بدرد دو نیم (۱۳)

شاہ حسین دے لاہور وچ واوہا سارے رنگ لہجہ دے نیں۔ جیویں بادشاہ دا قانون، قاضی، ملا تے کیدو دے قانون لوکاں کو لوں ضمانتاں منگدے نیں پئی جے ایتھے رہنا جے تے فیر صفر Zero بن کے رہو۔ بندے بن دی کوشیش نہ کرو پر اوہ صفر بن کے نہیں سی رہ سکدا۔ کھیڑا شاہی نوں ڈکن تے روکن دی قسم کھائی بیٹھاسی اوہ مویاں روحاں وچ جان پا دیندا۔ شاہ حسین کھیڑیاں دی بادشاہت وچ شکے ٹاہن توڑن والی ہنیری اے تے ساوے پتر جگاؤن والی فجر دی باد نسیم دی اے۔ لال حسین فقیر جیہڑا ساڈے معاشرے وچ ہونڈیاں وی معاشرے توں باہر اے۔

تخت لاہور نوں دو پاسیوں گھیر اسی۔ باہروں دلا بھٹی دے حملیاں تے اندروں لال حسین فقیر دی دھال نیں۔

اکبر شاہی دے دور وچ نگہ مو جاں لٹ رہیاسی تے ماڑا تھلویں درجے دی حیاتی گزار رہیاسی۔ حاکم ٹاہری تھلویں میل نوں ڈھور ڈنگراں وانگ سمجھدی سی۔

لال حسین کون اے؟ لال حسین ساڈی رانجھا بنن دی خواہش داناں اے ساڈی اُس اُمید ساڈے وسیب داناں اے۔ لال حسین دی حیاتی ساڈیاں یاداں داسرمایہ اے۔

مکدی گل کہ لاہور شہر نوں شاہ حسین ورگابے مثال رنگلا ملیا جس نے ایس دی ظاہری ملمع کاری نوں لاه کے وحدت تے تصوف دے ایسے کوٹ چڑھائے جیہڑے لاہور شہر دی فضا وچ نگہ پیدا کر دے نیں۔ جیہدے نال ایہتھے آن والا ہرجی روحانی منزل داپاندھی بن جاندا اے تے اوہ اندر سچ تے دھمالاں پاند اپنی ازلی حقیقت ول سفر کر دے۔

کہے حسین سہاگن سوای جو شوہ کے رنگ رنگی

☆☆☆☆☆

حوالے

- ۱۔ شیخ محمود المعروف محمد پیر مترجم مولانا سید احمد (انڈیا) حقیقت الفقراء (مقصود پبلشرز سرور ماکیت اردو بازار لاہور ۲۰۰۷ء) ص: ۳۰
- ۲۔ محمد آصف خان، کافیاں شاہ حسین (پاکستان پنجابی ادبی بورڈ لاہور، مارچ ۱۹۸۷ء، اکتوبر ۱۹۸۹ء) ص: ۱۱۷
- ۳۔ نور احمد چشتی، تحقیقات چشتی (الفیصل ناشران و تاجران کتب غزنی سٹریٹ اردو بازار لاہور مئی ۱۹۹۶ء) ص: ۳۱۱
- ۴۔ نور احمد چشتی، تحقیقات چشتی (الفیصل ناشران و تاجران کتب غزنی سٹریٹ اردو بازار لاہور مئی ۱۹۹۶ء) ص: ۳۱۲-۳۱۳
- ۵۔ شیخ محمود المعروف محمد پیر مترجم مولانا سید احمد (انڈیا) حقیقت الفقراء (مقصود پبلشرز سرور ماکیت اردو بازار لاہور ۲۰۰۷ء) ص: ۴
- ۶۔ نور احمد چشتی، تحقیقات چشتی (الفیصل ناشران و تاجران کتب غزنی سٹریٹ اردو بازار لاہور مئی ۱۹۹۶ء) ص: ۳۱۴-۳۱۵
- ۷۔ ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد، ادب پریت (اے ون پبلشرز الفضل ماکیت اردو بازار لاہور) ص: ۱۳
- ۸۔ شیخ محمود المعروف محمد پیر مترجم مولانا سید احمد (انڈیا) حقیقت الفقراء (مقصود پبلشرز سرور ماکیت اردو بازار لاہور ۲۰۰۷ء) ص: ۵
- ۹۔ شیخ محمود المعروف محمد پیر مترجم مولانا سید احمد (انڈیا) حقیقت الفقراء (مقصود پبلشرز سرور ماکیت اردو بازار لاہور ۲۰۰۷ء) ص: ۵
- ۱۰۔ شیخ محمود المعروف محمد پیر مترجم مولانا سید احمد (انڈیا) حقیقت الفقراء (مقصود پبلشرز سرور ماکیت اردو بازار لاہور ۲۰۰۷ء) ص: ۶
- ۱۱۔ نور احمد چشتی، تحقیقات چشتی (الفیصل ناشران و تاجران کتب غزنی سٹریٹ اردو بازار لاہور مئی ۱۹۹۶ء) ص: ۳۲۱
- ۱۲۔ شیخ محمود المعروف محمد پیر مترجم مولانا سید احمد (انڈیا) حقیقت الفقراء (مقصود پبلشرز سرور ماکیت اردو بازار لاہور ۲۰۰۷ء) ص: ۶
- ۱۳۔ نور احمد چشتی، تحقیقات چشتی (الفیصل ناشران و تاجران کتب غزنی سٹریٹ اردو بازار لاہور مئی ۱۹۹۶ء) ص: ۳۳۵

Bibliography

- Abdul Majeed Bhatti, Manzoo Urdu Tarjuma Kafiyan Shah Husain, (Lahore: Punjabi Adabi Acedamy 1961)
- Dr. Asmatullah Zahid, Adab Pareet, (Lahore: A One Publishers)
- Muhammad Asif Khan, Kafian Shah Hussain, (Lahore: Pakistan Punjabi Adabi Board, 1989)
- Noor Ahmad Chishti, Tahqeeqat-e Chishti, (Lahore: Al-Faisal Nasheran, 1996)
- Sheikh Mehmood Muhammad Peer, (Trans.) Maulana Syed Ahmad, Haqeeqat-ul- Fuqara, (Lahore: Maqsood Publishers, 2007)

